

Mykola Senchenko,

Director of the Book Chamber of Ukraine, Professor

The Vatican is a world project domination of the "Papal Empire of Rome"

In a series of articles about the Vatican, an attempt was made to investigate and communicate to the public the truth about the desire of this city-state for world domination. It has been proven that the Vatican is one of the global civilizational projects called the "Pontifical Empire of Rome".

The activities of the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC) and the Roman Catholic Church (RCC), which have been openly intertwined with politics over the centuries, are discussed in detail. The peculiarities of the election of popes and papal congregations are highlighted, among which one of the most important is the Vatican's intelligence service, the so-called Holy Alliance.

The role of Catholics and Uniates in the political processes, from which Ukraine has been feverish for more than a year, has been clarified. It was emphasized that if not for the political activities of the RCC and the UGCC, not only the Maidan of 2014 but also the Maidan of 2004 would not have succeeded. This story is not the distant past, but what the Vatican and the UGCC live on today. And not only lives, but also cultivates.

The focus is on global civilization projects that play a significant role in the struggle for world domination. Today, the following players are involved: the Eternal Kingdom of Israel, the Papal Empire of Rome, the Imamate — a project of Shiism, WASP — White Anglo-Saxon Protestants, the Middle Empire (China), the Caliphate — the Sunni project, United Europe, Samurai project.

Keywords: *Vatican; Catholics; Uniates; Jesuits; the square; congregations; order; Rothschild; civilization projects; world domination; policy; money*

References

1. Achlej A. (2011). *Bitva globalnyh proektov. V 3 ch. Chast 1. Evrei, katoliki, shiity, "vaspy"*. Moskva: Volant.
2. Braun D. (2005). *Angely i demony*. Moskva: AST: Lyuks.
3. Frattini E. (2007). *Svyashennyj Alyans. Palachi i shpiony Vatikana*. Moskva: Eksmo.

Надійшла до редакції 5 квітня 2022 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 002.1:[005.922.52:004.932]](477)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.4(309).12-17

Георгій Асєєв,

доктор технічних наук, професор,

завідувач кафедри інформаційних технологій ХДАК,

e-mail: ggaseev@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6551-901X>

Інтеграція фондів бібліотек, архівів і музеїв з метою їх збереження та використання

Проведено аналіз особливостей збереження документів національної пам'яті та ідентичності як частини культурної спадщини країни з фондів бібліотек, архівів і музеїв. Класичні методи збереження документів, як-от реставрація й консервація, з одного боку, потребують значних фінансових витрат, з іншого — не забезпечують широкого доступу користувачів до документальної спадщини. Навіть за найсприятливіших умов і повного обсягу фінансування досягти 100% збереження документів неможливо, оскільки з плином часу папір все одно "старіє".

Зауважено, що нині прогресивним методом збереження документів бібліотек, архівів і музеїв є оцифрування документів, особливо старих примірників, за допомогою безконтактних сканерів.

Наведено рекомендації щодо роботи з різними типами фондів, нагромадженими в бібліотеках, архівах і музеях, оскільки установи мають різні локальні цілі, завдання й рівень автоматизації. Їхня взаємодія може продуктивно реалізовуватися та знаходити новий зміст лише на рівні проведення семінарів, конференцій, реалізації наукових, виставкових, видавничих та інформаційно-освітніх проєктів.

Ключові слова: *документ; фонд; автоматизація; бібліотека; архів; музей; сканер; артефакт; цифровізація; реставрація*

Постановка проблеми. *Справа збереження, конвертації в цифровий формат та інтеграції бібліотечних, архівних і музейних фондів національної пам'яті й ідентичності, — це не осібне питання загальної культурної політики, а глобальна проблема, від розв'язання якої залежить існу-*

вання етносу чи нації в історичному та духовному просторах, доступність суспільству пам'яті поколінь, а також нової інформації, ідей і знань. Будь-які втрати з цього фонду непоправні, оскільки йдеться не лише про літературні чи наукові твори, а й про пам'ятки історії та культури, зміст яких нерозривно пов'язано з їхньою формою. У цьому контексті важливою є інтеграція фондів — об'єднання цифрових інформаційних ресурсів бібліотек, архівів і музеїв для забезпечення їх довготривалої доступності зі збереженням комплексу смислових і функціональних характеристик вихідних елементів, можливостей пошуку, репрезентації та інтерпретації для широкого доступу й використання нинішнім і майбутніми поколіннями.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблемою збереження документів національної пам'яті та ідентичності опікуються міжнародні організації, різноманітні міжнародні програми й конвенції ЮНЕСКО та Ради Європи. Положення програм є актуальними, оскільки пропонують реальні заходи зі збереження джерел документальної спадщини, що зберігаються в бібліотеках, архівах і музеях різних країн світу. Значна частина цих документів наразі перебуває під загрозою зникнення.

Зазначений напрям відображено і в низці законів України, що надають концептуальну й правову основу для реалізації програм збереження бібліотечних, архівних і музейних фондів, однак виконання поставлених завдань потребує не лише значних фінансових ресурсів та оновлення матеріально-технічної бази, а й законодавчих, інституційних та освітніх заходів [1—9].

У наш час багато бібліотек, архівів і музеїв розв'язують проблеми збереження фондів, враховуючи доступні їм фінансові можливості й техніко-технологічні засоби. Однак багато років фахівці наголошують на конфліктності двох основних функцій будь-якого з цих закладів: забезпечення доступу до інформації, що належить до культурної спадщини й водночас збереження матеріального носія в придатному до використання стані.

Захист документів на етапі контакту з користувачем набуває особливої актуальності через тенденцію до зростання значення друківаного документа як пам'ятки культури. Такі носії інформації, як мікрофільми, мікрофіші, магнітні та оптичні диски тощо також схильні до пошкодження та руйнування, що породжує специфічну проблему їх збереження [2; 6; 9]. Сьогодні одним із найефективніших способів обмеження доступу до оригіналу з можливістю надання наявної ін-

формації навіть віддаленим користувачам, є оцифрування документів. Цей процес потребує розгляду на концептуальному рівні проблеми взаємодії фондів бібліотек, архівів і музеїв [10].

Мета статті — проаналізувати стан забезпечення вільного доступу до цифрових версій унікальних документів, що нині перебувають під загрозою руйнування та зникнення у фондах бібліотек, архівів і музеїв (зокрема, краєзнавча інформація, праці засновників наукових шкіл тощо, нагромаджені в організаціях збереження культурної національної пам'яті та ідентичності). Ці артефакти раніше не були репрезентовані в електронних базах даних (БД) та залишалися недоступними користувачам через незадовільний фізичний стан. Провести концептуальне порівняння фондів бібліотек, архівів і музеїв щодо можливості їх системної інформаційної інтеграції в соціокультурному просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відтоді, як було винайдено писемність, люди прагнули зберегти для нащадків рукописні й друковані пам'ятки. Проте під час зберігання й використання документи поступово псуються, руйнуються та стають непридатними. Причин цих процесів кілька: природне старіння, температура й вологість повітря, світло, пил, біологічне пошкодження, зношуваність, вандалізм, аварійні ситуації тощо.

Старі й рукописні книги швидше, ніж інші зазнають пошкоджень під час контакту з читачами, що призводить до потреби постійної реставрації. Відновлення документів, особливо книжкових пам'яток та інших рідкісних і цінних артефактів, яке ще кілька десятиліть тому вважали єдиним методом збереження, — дуже дорогий і складний процес, що потребує високої кваліфікації фахівців і значних фінансових вкладень. Навіть за найсприятливіших умов і повного забезпечення коштами досягти 100% збереження фондів неможливо, з плином часу папір все одно "старіє".

Сучасна загальносвітова практика конвертації паперових документів у цифрові копії є пріоритетною політикою у сфері збереження національної та світової культурно-історичної спадщини. Однак у процесі цифровізації акценти зміщуються, й часто з поля уваги зникає найголовніше — проблема збереження оригінальних пам'яток книжкової культури, тому основною метою є створення та підтримання таких умов зберігання й використання документів, упровадження таких технологій електронної консервації, які нададуть можливість запобігти процесам старіння фондів і

зробити втрати щонайменшими. Оцифрування раритетних оригінальних документів сприяє їх тривалому збереженню, адже завдяки електронній копії рукописна книга чи друковане видання не використовують, що дає змогу правильно організувати його зберігання. Результатом оцифрування є електронний документ, що складається з одного чи кількох однорідних файлів. Технологічні процеси конвертації, безсумнівно, потребують постійного вдосконалення матеріально-технічної бази організацій соціокультурного профілю, що на сьогоднішньому етапі є доволі проблематичним.

Перейдемо до короткої характеристики фондів бібліотек, архівів і музеїв та надамо деякі рекомендації щодо оцифрування давніх, рідкісних і цінних видань, які належать до культурно-історичної спадщини.

Бібліотеки. Не претендуючи на вичерпність, наведемо приклад класифікації документів бібліотечних фондів за трьома головними ознаками (<https://studfile.net/preview/5850312/page:11/>):

— за способом виготовлення: видання, неопублікований документ (рукопис, креслення тощо); репродукований документ (мікрофільм, діафільм, слайд, мікрокарта, ксерокопія, фотокопія); машиночитний документ (перфокарта, перфострічка, магнітна, відеоманітна стрічка, грамплатівка тощо);

— за матеріальною конструкцією: книга, брошура, журнал, газета, бюлетень, опис винаходу, нормативно-технічний документ (стандарт, цінник, прейскурант тощо), промисловий (фірмовий) каталог, картографічне видання, креслярсько-конструкторська документація, ноти, звіт про науково-дослідні роботи (НДР), депонований рукопис, кіно-, фото-, фонодокумент, листові видання, карткове видання тощо;

— за цільовим (читацьким) призначенням: офіційний, науковий (дисертація, монографія), науково-популярний, навчальний, виробничий (керівництво, інструкція, патентна, нормативна документація), довідковий, рекламний (проспект, каталог), літературно-художнє видання тощо.

Найвищий рівень автоматизації процесів інформаційного пошуку зафіксовано саме в бібліотеках. Нині в Україні успішно функціонують численні автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи (АБІС): *УФД/Бібліотека*, *ІРБІС*, *Liber Media*, *Славутич*, *МАРК-SQL*, *Koha*, *ALEPH* та інші. У бібліотечних фондах зберігається багато однакових документів, проте об'єднаного інформаційного фонду не створено, адже це завдання передбачає формування єдиної плат-

форми АБІС. На заваді її розробленню стають міжвідомчі бар'єри, різне кодування форматів даних, принципи побудови електронних каталогів і баз даних, умови трансляції вихідних даних із системи в систему тощо. Прикладів використання АБІС в архівах і музеях автор не знайшов, що пов'язано з різною структурою та складом їхніх фондів.

У зібраннях великих бібліотек різного профілю зберігаються десятки тисяч документів національної пам'яті та ідентичності, однак чимало з них перебувають у незадовільному стані, що значно ускладнює звичайну технологію сканування й оцифрування. Традиційний сканер, що є системоутворювальним елементом архітектури процесів автоматизації не лише бібліотек, а й архівів та музеїв, для конвертації старих і раритетних документів не придатний. З цією метою доцільно використовувати лише безконтактний спосіб сканування за допомогою інноваційного планетарного сканера для книг і документів з обмеженим кутом розгортання *Metis EDS Alpha*. Вбудована оптика для масштабування з електроприводом фокусування, V-подібний стіл із двома повністю незалежними пластинами, які легко нахилити й рухати, якнайкраще підходять для роботи з найскладнішими оригіналами, у тому числі старими й крихкими книгами, котрі не можна широко розгортати. Подальше опрацювання відсканованого матеріалу відбувається на спеціальних комп'ютерних станціях. Фахівці здійснюють кадрування зображення, усувають спотворення, вирівнюють текст, проводять додаткову корекцію, аби максимально точно відтворити всі особливості друкованого об'єкта: характер і зовнішній вигляд, візуальні особливості тексту й ілюстрацій, сліди часу, користування, друкарські й поліграфічні особливості шрифтів, а також текстури паперу. В Україні такі сканери наявні лише в кількох провідних бібліотеках.

Архіви. До складу архівного фонду входять законодавчі й нормативно-правові акти державних органів, матеріали прокуратур і судів, управлінська, статистична, наукова, технологічна, нормативно-технічна, проєктна, конструкторська, патентна, картографічна, геологічна, телеметрична, комерційна документація, бази й банки даних, бази знань, фото- та фонодокументи, художні й хронікальні фільми, живописні й графічні зображення, наукові, літературні, музичні й інші рукописи та тексти, у тому числі стародруки, щоденники, мемуари, документи щодо особового складу тощо.

Зазначені види документів зафіксовані як на паперових та інших традиційних носіях, безпосередньо доступних людському сприйняттю, так і на технотронних, що потребують спеціальних технічних засобів відтворення: кіно- й фотоплівці, мікрофішах, аудіо- й відеокасетах, електронних, магнітних, оптичних та інших пристроях [4; 5].

Стан автоматизації архівів набагато гірший, аніж у бібліотеках, про що свідчить зауваження голови Державної архівної служби України А. Хромова: "Наразі в Україні немає державної програми оцифрування архівів і найближчим часом не передбачається" (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3116314-anatolij-hromov-golova-derzavnoi-arhivnoi-sluzbi.html>).

На відміну від бібліотек, у вітчизняних архівах зберігаються лише сотні наукових, літературних, музичних та інших рукописів і текстів, щоденники, мемуари, які потребують оцифрування. Для цієї мети також цілком придатний безконтактний сканер, рекомендований для бібліотек.

Водночас статистика останніх років свідчить про суттєве зростання кількості замовлень на виготовлення архівом цифрових копій своїх документів. На жаль, слід констатувати, що вітчизняні архіви, у фондах яких зберігаються документи непересічної значущості, сьогодні не спроможні забезпечити якісне виконання таких запитів та в повному обсязі реалізувати визначені державою напрями. Однією з таких установ є Центральний державний науково-технічний архів (ЦДНТА) України (<https://cdnta.archives.gov.ua/index.php/uk/>). Одна з найбільших архівних установ зберігає документацію, що стосується об'єктів капітального будівництва та промислового виробництва, технологічних процесів, наукових розробок організацій і підприємств провідних галузей народного господарства України: енергетики, металургії, вугільної, газової, нафтової, хімічної промисловостей, автомобільного, тракторного, сільськогосподарського, важкого й транспортного машинобудування (<https://cdnta.archives.gov.ua/index.php/uk/about-archives-uk/history-archive-uk>).

Значна кількість проектних і конструкторсько-технологічних розробок, картографічні матеріали, документи щодо пам'яток архітектури та історичних будівель — це кресленики великих форматів (A1+). Ціна помилки під час реконструкції може коштувати надто дорого. Цей чинник зумовлює додаткові вимоги до якості копій, що мають до міліметра відтворювати товщину ліній, які з часом втрачають чіткість.

Наявна невідповідність між зростанням потреби суспільства в такій інформації та спроможністю архівних установ її забезпечити. Сьогодні в жодному архіві України немає технічної бази для оцифрування креслень великого формату. Для конвертації таких документів рекомендовано використовувати сканер *A1 Zeutschel OS 12000*: максимальний розмір оригіналу — 600 x 846 мм; вбудована люлька для креслень з автоматичним затисканням скла; не залежить від навколишнього освітлення; двонапрямне сканування.

Музеї. Розглядаючи специфіку музеїв, стисло наведемо лише склад основного фонду (<https://studfile.net/preview/3561808/page:8/>): історичні цінності, у тому числі ті, що стосуються життя й діяльності видатних особистостей (державних, політичних, громадських діячів, воєначальників, мислителів, представників науки, культури, літератури, мистецтва, музики); археологічні матеріали; художні цінності, у тому числі твори всіх видів образотворчого та монументального мистецтва; рукописні книги й друковані видання, у тому числі рукописи та стародруки, альбоми, інші друковані видання, що становлять історичну, художню, наукову та літературну цінність; архівні документи; фотографії, негативи, дагеротипи, кіно-, фоно-, відеоматеріали, інші документи на електронних носіях; предмети картографії, креслення, плани; унікальні й рідкісні музичні інструменти; філателістичні матеріали; предмети нумізматики, фалеристики, сфрагістики, геральдики, боністики; колекції та зразки флори й фауни.

Цифровізація музейної діяльності має певну специфіку, одним із головних її напрямів є створення віртуальних музеїв (<https://museum-portal.com/ua/museums/ua>). Сьогодні в Україні функціонує 212 віртуальних музеїв, зокрема у Харкові — 15. Водночас слід виокремити загальні недоліки цього формату: колекції знімають камерами низької роздільної здатності; двовимірний формат; відсутність 3D-зображення, особливо для тривимірних артефактів; звичайний за структурою сайт, котрий репрезентує як віртуальний музей тощо.

Фонди музеїв, разом із фондами бібліотек та архівів, відіграють вагомий роль у збереженні культурно-історичної спадщини. Однак музеї не можуть демонструвати історичні артефакти повною мірою, оскільки насамперед мають обмежені експозиційні площі, часто в запасниках зберігається більше предметів, аніж розміщено у виставковому залі. Хоча музейні фахівці орга-

нізуюють тематичні виставки й семінари, цих заходів замало. Для ширшого охоплення фондів й репрезентації їх відвідувачам потрібна демонстрація колекцій у 3D-зображенні. На жаль, нині вітчизняним музеям бракує 3D-сканерів.

Залучення музеїв до створення тривимірної візуалізації із застосуванням 3D-сканера значно збагатить можливості реалізації усіх напрямів їхньої діяльності. Результатом стане: розширення спектра музейної комунікації; формування нових методик наукових досліджень; упровадження новітньої технології збереження музейних колекцій тощо. За допомогою 3D-сканера буде вирішено проблему обмеженого експозиційного простору, що не здатний вмістити більшу частину просторових експонатів. Можливість використання для демонстрації зменшеної об'ємної копії оригіналу надасть віртуальний доступ до колекцій предметів археології, етнографії та декоративно-ужиткового характеру із зібрань у сховищах музеїв.

Застосування 3D-зображень музейних предметів у науковій роботі допоможе поєднати теоретичні дослідження з практикою історичного процесу, створити підґрунтя для опрацювання нагромадженого в музеях матеріалу широким колом науковців. У сфері реставрації та консервації музейних колекцій з'являться нові можливості збереження культурних цінностей, що значно вплине на кількість відреставрованих експонатів. Створення 3D-зображень музейних предметів також допоможе перейти до технологій, що розвиваються, як, наприклад, пристрої доповненої реальності, а після використання обладнання для голографії можна буде застосовувати пристрої віртуальної реальності.

Для отримання цифрових копій історичних цінностей, рукописних і друкованих книг музеї можуть використовувати безконтактний сканер, рекомендований для бібліотек, а для картографії, креслень, планів — сканер, рекомендований для архівів. Для створення 3D-зображення експонатів та артефактів придатний 3D-сканер *EinScan Pro HD* із *Solid Edge Shining 3D Edition*. Це новий багатофункціональний портативний апарат серії *EinScan Pro* модульної конструкції. Забезпечує неперевершену продуктивність ручного 3D-сканування, зберігаючи високу роздільну здатність і точність. Універсальність і потужна оптимізація сприяють досягненню максимальної ефективності та якості 3D-сканування на професійному рівні.

Висновки. 1. Проведений аналіз стану бібліотечних, архівних і музейних фондів, у яких зберігаються документи національної пам'яті та ідентичності, свідчить, що для їх захисту й забезпечення вільного доступу користувачів замало застосовувати класичні методи реставрації, консервації чи технотронні пристрої. Прогресивним є безконтактний спосіб отримання цифрових файлів із подальшим опрацюванням у потужних графічних редакторах.

2. Статистика останніх років свідчить про суттєве зростання кількості замовлень на виготовлення архівами та музеями цифрових копій креслеників великих форматів конструкторсько-технологічних розробок, картографічних матеріалів, пам'яток архітектури тощо, які перебувають в незадовільному стані. Важливим елементом автоматизації процесів збереження специфічної документації є застосування сканерів особливої конструкції, яких, на жаль, бракує вітчизняним архівам і музеям.

3. Для розв'язання проблеми обмеженості експозиційного простору й ширшої репрезентації музейних артефактів, що перебувають у запасниках, слід застосовувати демонстрацію 3D-зображень. Це дасть змогу перейти до більш прогресивних технологій, як-от пристрої доповненої реальності.

4. Сканери, рекомендовані для безконтактного способу отримання цифрових файлів, дуже дорогі, їх не в змозі придбати бібліотеки середнього рівня, архіви чи музеї. Пропонуємо зазначені вище пристрої сканування та іншу комп'ютерну техніку зосередити в одному обчислювальному центрі, що забезпечуватиме інформаційні потреби бібліотек, архівів і музеїв.

5. Можливість об'єднання цифрових інформаційних ресурсів бібліотек, архівів і музеїв виключено. Ці установи мають різні локальні цілі й завдання, неоднакові фонди, різний рівень автоматизації. Взаємодія бібліотек, архівів і музеїв, безумовно, дає змогу розширити поле діяльності, надати масштабності проектам, виявити та систематизувати інформаційні ресурси для наукових потреб. Результатами співпраці стають змістовніші й повніші реконструкції історичних подій, явищ культурного життя сучасного та минулого, що суттєво допомагає під час проведення семінарів, конференцій, у реалізації наукових, виставкових, видавничих та інформаційно-освітніх проектів.

Список використаної літератури

1. Вергунов В. Проблеми збереження фондів наукових бібліотек / В. Вергунов // Бібліотечний вісник. — 2007. — № 1. — С. 25—31.
2. Долбенко Т. О. Зберігання документів у бібліотеках / Т. О. Долбенко, Ю. І. Горбань. — Київ : Ліра-К. — 2015. — 288 с.
3. Шемаєв С. О. Форми взаємодії бібліотек, музеїв, архівів у сучасному інформаційному просторі / С. О. Шемаєв // Вісник Харківської державної академії культури. — 2014. — Вип. 42. — С. 222—230.
4. Боряк Г. В. Архівні установи України: Довідник. Т. 1. Державні архіви / Г. В. Боряк, І. Б. Матяш, Г. В. Папакін. — Київ : Держкомархів України. УНДІАСД. — 2005. — 692 с. — (Архівні збірники України. Спеціальні довідники).
5. Жукова М. Комплектование архивов электронными документами / М. Жукова // Отечественные архивы. — 2000. — № 2. — С. 5—17.
6. Борисенко С. Проблеми зберігання документів в архівних підрозділах центральних державних установ України / С. Борисенко // Студії. — 2000. — Т. 6. — С. 46—47.
7. Боряк Г. Електронні архівні публікації в Інтернеті: проблеми репрезентації інформаційних ресурсів / Г. Боряк // Архіви України. — 2002. — № 4—6. — С. 141—169.
8. Кусова І. Г. Информационная служба музея. Задачи и реалии / И. Г. Кусова, Е. А. Козлов // Музей. — 2007. — № 5. — С. 55—61.
9. Чупрій Л. В. Стан та проблеми музейної справи в Україні / Л. В. Чупрій // Музеї України. — 2010. — № 2. — С. 2—4.
10. Шемаєв С. О. Взаємодія бібліотек, музеїв, архівів у комунікаційному просторі України : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій / Шемаєв Сергій Олександрович ; ХДАК. — Харків : ХДАК, 2016. — 220 с.

Georgii Aseyev,

Doctor of Technical Sciences, Professor,

Head of the Department of Information Technology KSAC

***Integration of library funds, archives and museums
in order to preserve and use them***

The analysis of the preservation of funds of documents of national memory and identity as a part of the cultural heritage of the country of funds of libraries, archives, and museums is carried out. Classic methods of preserving documents, such as restoration and conservation on the one hand are quite expensive, on the other hand, do not provide wide access to users. Even under all favorable conditions and with maximum funding, it is impossible to achieve 100% preservation of documents. Over time, paper documents still "age". Progressive is the way to obtain electronic files, especially for older copies, using contactless scanners. Their recommendations for working with such various funds, which are in libraries, archives, and museums, are given. The analysis of these funds showed that they have different local goals and objectives and the level of automation. The interaction of libraries, archives, and museums can be productive and find new meanings only at the level of seminars, conferences, scientific, exhibitions, publishing, information-educational projects, etc.

Keywords: fund; automation; library; archive; museum; scanner; artifact; digitalization; restoration

References

1. Vergunov V. (2007). Problemi zberezhennya fondiv naukovih bibliotek. *Bibliotechnij visnik*, 1, pp. 25—31.
2. Dolbenko T. O. & Gorban Yu. I. (2015). *Zberigannya dokumentiv u bibliotekah*. Kyiv: Lira-K.
3. Shemayev S. O. (2014). Formi vzayemodiyi bibliotek, muzeyiv, arhiviv u suchasnomu informacijnomu prostori. *Visnik Harkivskoyi derzhavnoyi akademiyi kulturi*, 42, pp. 222—230.
4. Boryak G. V., Matyash I. B. & Papakin G. V. (2005). *Arhivni ustanovi Ukrayini: Dovidnik. T. 1. Derzhavni arhivi*. Kyiv: Derzhkomarhiv Ukrayini. UNDIASD.
5. Zhukova M. (2000). Komplektovanie arhivov elektronnyimi dokumentami. *Otechestvennye arhivy*, 2, pp. 5—17.
6. Borisenko S. (2000). Problemi zberigannya dokumentiv v arhivnih pidrozdilah centralnih derzhavnih ustanov Ukrayini. *Studiyi*, 6, pp. 46—47.
7. Boryak G. (2002). Elektronni arhivni publikaciyi v Interneti: problemi reprezentaciyi informacijnih resursiv. *Arhivi Ukrayini*, 4—6, pp. 141—169.
8. Kusova I. G. & Kozlov E. A. (2007). Informacionnaya sluzhba muzeya. Zadachi i realii. *Muzej*, 5, pp. 55—61.
9. Chuprij L. V. (2010). Stan ta problemi muzejnoyi справи v Ukrayini. *Muzeyi Ukrayini*, 2, pp. 2—4.
10. Shemayev S. O. (2016). *Vzayemodiya bibliotek, muzeyiv, arhiviv u komunikacijnomu prostori Ukrayini*. PhD. HDAK. Harkiv.

Надійшла до редакції 12 квітня 2022 року